

*Särskilt yttrande från Miljöpartiet och Vänsterpartiet***Ett ordnat mottagande – Gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande (2018:22)**

Idag är mer än 65 miljoner människor på flykt i världen. Miljöpartiet och Vänsterpartiet står upp för en human flyktingpolitik där den som är på flykt från krig och oroshärdar ska kunna söka asyl i Sverige och då också mötas av ett gott och välfungerande mottagande. Nuvarande system har under de senaste åren visat sig inte fungera optimalt, inte minst för att väntetiderna har blivit allt för långa, människor flera gånger ryckts upp från platser där de börjat rota sig och många nyanlända har hamnat i ett boende som medför svårigheter för ömsesidig integration i samhället. Det är därför välkommet att mottagandesystemet har setts över i grunden.

Den statliga utredningen som antagit namnet Mottagandeutredningen berör många viktiga frågor kring hur Sverige på ett bättre sätt kan ta emot människor på flykt från krig och oroshärdar. I grunden finns det mycket positivt i utredningens huvudförslag, där de som söker asyl i Sverige redan tidigt ska bli en del av lokalsamhällena genom boende och sysselsättning i kommunerna. Den ambitionen delar vi, och vi tror också att en sådan ordning skulle kunna leda till både ett mer effektivt mottagande och till den ömsesidiga integration som medför en bättre och snabbare etablering i samhället.

Vi delar i många avseenden SKL:s bedömning av utredningen, men vill framföra synpunkter på de områden som vi ser som mest relevanta.

Ankomst- och avresecentra

Vi menar att de grundläggande förslagen i Mottagandeutredningen om ett mer långsiktigt tänkande kring boende i kommun och en kortare initial fas i statliga ankomstboenden skulle innebära förbättringar av mottagandet av människor på flykt. Vi känner dock en oro inför hur dessa kommer att falla ut. Vi ser en risk att ankomstcentra kommer att bli mer långvariga boenden än vad utredningen tänker sig. Vi ser till exempel risker för att kommunerna inte kommer att klara den tidsfrist som föreslås på tre veckor att anvisa en person ett boende. Det skulle kunna innebära att människor får bo långa tider på förläggningar.

Vi skulle därför vilja att utredningens förslag ses över för att säkerställa att ambitionerna om bosättning och etablering i lokalsamhället kan förverkligas. Inriktningen för mottagandet bör vara att det ska vara en integrerad del av samhället, där nyanlända och asylsökande lever sida vid sida med lokalbefolkningen, där barn går i samma skola och är med i samma fotbollsklubb. Här har såklart staten ett stort ansvar att säkerställa en lokal närvaro av väsentliga aktörer så som Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Mottagandet behöver också vara flexibelt och skalbart för att kunna ta emot människor på ett bra sätt om antalet som söker asyl ökar eller minskar. Det vore därför olyckligt att bygga ett system som blir alltför låst.

Vi vänder oss kraftigt emot de föreslagna avresecentra. Vi ser idag att det finns stora svårigheter att genomföra avvisningar och utvisningar, till exempel på grund av rådande säkerhetsläge. Därför finns det, menar vi, en överhängande risk för att dessa centra i praktiken blir en typ av förvar där personer hålls utan att det finns skäl i enlighet med nuvarande lagstiftning om förvarstagande. Vi bedömer också att utredningen överskattar effektiviteten i dessa anläggningar och hur tiden för återvändande skulle kortas tack vare dem. Risken att människor bor i dessa centra under längre tid och under bristande förhållanden är överhängande.

Vi anser att återvändandearbetet istället bör fokusera på det som vi redan vet fungerar och på att närmare undersöka vad som fungerar. Här har SKL en hel del bra förslag och synpunkter. Utredningens förslag om att undersöka detta närmare är också välkommet. Vi har också vid flera tillfällen lyft upp att erfarenheterna från Röda Korsets arbete med återvändande borde vägas in i statens arbete med återvändande. Röda Korset pekar på betydelsen av ett noggrant förberedelsearbete och att det finns resurser på plats i hemlandet som kan bistå den återvändande med boende, arbete mm.

Det är också viktigt att särskilt belysa barnperspektivet i detta sammanhang. I stor utsträckning saknas detta. Barnens situation vid ankomst- och avresecentra kan komma att bli extra utsatt. Detta måste beaktas.

Erfarenheter har visat att HBTQ-personer har utsatts för kränkande behandling eller övergrepp vid andra typer av boenden tidigare. Vi saknar att man belyser denna grupps speciellt utsatta situation i utredningen när det gäller dessa så kallade centra.

Ensamkommande barn

Vi stödjer utredningens förslag att det initiala mottagandet av ensamkommande barn fortsatt ska ligga på ankomstkommuner.

Snabba förfaranden

Vi känner oro för förslaget att dela upp asylsökande i olika kategorier utifrån hur snabbt asylprocessen väntas gå. Det finns en uppenbar risk för att en sådan uppdelning kommer att baseras på t.ex. nationalitet, vilket skulle påverka rättssäkerheten i asylprocessen. Denna risk ökar vid hög arbetsbelastning hos Migrationsverket. Idén om snabba förfaranden bygger på idén om säkra länder. I praktiken finns inga säkra länder, asylrätten är individuell och det kan finnas individuella skyddsbehov oavsett nationalitet (under 2018 har exempelvis tre amerikanska medborgare fått asyl i Sverige). Däremot finns det länder som bedöms som helt osäkra. Därför är väntade snabba bifall det enda vi kan ställa oss bakom. Det skulle i så fall handla om personer av viss nationalitet med väldigt hög bifallsprocent, exempelvis syrier eller eritreaner där huvudfrågan blir att utreda nationaliteten.

Vi avvisar också utredningens förslag om att anpassa etableringsinsatser och andra aktiviteter utifrån indelning av asylsökande. Dels för att det skulle förstärka rättssäkerheten genom en ännu tydligare indelning i olika grupper. Men också för att det sannolikt skulle skapa en olycklig spänning mellan olika grupper på samma boende vilket skulle påverka stämningen och miljön på boendena.

Ersättningsnivåer

Vi ställer oss frågande till de förändringar som föreslås i ersättningssystemen, inte minst vad gäller ensamkommande barn. Redan idag är det ansträngt ekonomiskt att tillhandahålla boende och omsorg för dessa barn och unga, och med de förändringar som föreslås här riskerar situationen att bli än mer ansträngd. Vi välkomnar därför SKL:s förslag om en översyn av ersättningsnivåerna.

Begränsningar i möjligheten till egenbosättning

Utredningen föreslår begränsningar i asylsökandes och nyanländas möjlighet att på egen hand bosätta sig i samhället. Vi ser att det kan finnas skäl att i vissa fall göra sådana begränsningar utifrån de negativa konsekvenser som går att se. Vi ser till exempel att det inte är optimalt om många nyanlända och asylsökande bosätter sig i de områden som polisen pekar ut som särskilt utsatta, och att det finns en risk att mottagandeutredningens förslag till modell för bosättning sätts ur spel om det även fortsättningsvis är helt fritt att bosätta sig på egen hand. En social prövning kombinerat med ett bra och attraktivt system för anvisad bosättning är angeläget att bygga upp. Vi anser dock att social prövning ska göras av nyanländas boende oavsett vilken kommun eller stadsdel det rör sig om.

Tillfälliga lagen

En fråga som får anses ligga utanför utredningens uppdrag men som både Miljöpartiet och Vänsterpartiet ser som mycket viktig för att säkerställa ett fungerande mottagande är tillbakadragandet av lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Lagen skadar möjligheten att etablera sig och inkluderas i det svenska samhället. Framför allt genom den begränsande rätten till familjeåterförening och de tillfälliga uppehållstillstånden. Utredningen resonerar kring hur en osäker framtid och utdragen väntan påverkar mottagandet. Den tillfälliga lagen är den idag främsta orsaken till dessa problem och bör därför dras tillbaka och framför allt inte förlängas när den går ut sommaren 2019.

Avslutningsvis

Sveriges mottagande av människor på flykt ska hålla hög kvalitet och ge goda möjligheter för de människor som kommit hit att etablera sig i samhället. Därför behöver det framtida mottagandesystemet grunda sig på bästa tillgängliga kunskaper, en hög servicenivå, korta handläggningstider och på att tillvarata digitaliseringens möjligheter. Korta handläggningstider är också viktigt för att motverka de risker vi nämner ovan kring ankomstcentra.

Vi hoppas att mottagandeutredningens förslag ska kunna bli ett underlag för diskussion för hur Sverige framöver ska möta asylsökande och nyanlända med samlad kraft, där stat, kommun och civilsamhälle kan gå hand i hand för att möta de människor som kommer hit på bästa sätt. Så skapar vi ett socialt hållbart och jämlikt samhälle.